

Інформація про авторів

Дзюбка Ірина Петрівна – канд. екон. наук, старший викладач кафедри бухгалтерського обліку Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (просп. Леніна, 9-А, м. Харків, Україна, 61166, e-mail: dzebko-ira@mail.ru).

Проскурніна Надія Вікторівна – канд. екон. наук, викладач кафедри міжнародної економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (просп. Леніна, 9-А, м. Харків, Україна, 61166, e-mail: nadiyaproskurnina@gmail.com).

Інформація об авторах

Дзюбка Ірина Петрівна – канд. екон. наук, старший преподаватель кафедры бухгалтерского учета Харьковского национального экономического университета имени Семена Кузнеця (просп. Ленина, 9-А, г. Харьков, Украина, 61166, e-mail: dzebko-ira@mail.ru).

Проскурніна Надія Вікторівна – канд. екон. наук, преподаватель кафедры международной экономики и менеджмента внешнеэкономической деятельности Харьковского национального экономического университета имени Семена Кузнеця (просп. Ленина, 9-А, г. Харьков, Украина, 61166, e-mail: nadiya.proskurnina@gmail.com).

*Стаття надійшла до ред.
23.11.2015 р.*

УДК 657.05:657.221

JEL Classification: M40; M41

РОЛЬ СИСТЕМОУТВОРЮВАЛЬНИХ КОМПОНЕНТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ

Тарасова Т. О.

Досліджено вплив інформатизації на системоутворювальні компоненти бухгалтерського обліку як ефективного засобу подолання інформаційної асиметрії підприємницької діяльності. У результаті проведеного дослідження було запропоновано структурно-логічну модель взаємозв'язку системоутворювальних компонентів бухгалтерського обліку, яка дозволяє сформувати інформаційний генотип підприємства, що визначає цільову, часову, структурну, організаційну та функціональну характеристики системи управління. Запропоновано класифікацію видів інформаційної асиметрії за об'єктами взаємодії. Доведено доцільність розмежування інформаційної асиметрії на зовнішню та внутрішню, що сприяє запобіганню негативним ситуаціям та плануванню сталого розвитку. Установлено, що внутрішня інформаційна асиметрія є значно ширшою, порівняно з опортуністичною поведінкою, оскільки охоплює не лише факти свідомих зловживань неоднаковими інформаційними умовами, а містить викривлення, які виникають у системі обліково-аналітичного забезпечення внаслідок недосконалості системи бухгалтерського обліку, а саме: методологічні, методичні, організаційні, кваліфікаційні, математичні, технічні. Запропоновано визначення інформаційної асиметрії системи бухгалтерського обліку, яку слід розуміти як недостатність релевантної інформації щодо ухвалення рішень окремими учасниками господарських процесів, яка має майновий характер щодо розподілу результатів господарської діяльності між користувачами обліково-аналітичного забезпечення. Досліджено визначальні аспекти впливу майнового інтересу користувачів на визначення рівня інформаційної асиметрії. Запропоновано облікові новації щодо визначення вартості майна під впливом сучасної філософії поглядів на сутність і характер загроз та ризиків, які виникають у нестійких трансакційних процесах.

Ключові слова: інформаційна асиметрія, облік, системоутворювальні компоненти, безперервність діяльності, користувачі.

РОЛЬ СИСТЕМООБРАЗУЮЩИХ КОМПОНЕНТОВ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В ОБЕСПЕЧЕНИИ НЕПРЕРЫВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Тарасова Т. А.

Исследовано влияние информатизации на системообразующие компоненты бухгалтерского учета как основного средства преодоления информационной асимметрии предпринимательской деятельности. В результате проведенного исследования предложена структурно-логическая модель взаимосвязи системообразующих компонентов бухгалтерского учета, которая позволяет сформировать информационный генотип предприятия определяющий целевую, временную, структурную, организационную и функциональную характеристики системы управления. Предложена классификация видов информационной асимметрии по объектам взаимодействия. Доказана целесообразность разграничения информационной асимметрии на внешнюю и внутреннюю, что позволяет предупреждать негативные ситуации и планировать устойчивое развитие предприятия. Установлено, что внутренняя информационная асимметрия значительно шире понятия оппортунистического поведения поскольку охватывает не только факты сознательного злоупотребления в неравных информационных условиях, а включает искажения, возникающие в системе учетно-аналитического обеспечения вследствие несовершенства системы бухгалтерского учета, а именно: методологические, методические, организационные, квалификационные, математические, технические. Предложено определение информационной асимметрии системы бухгалтерского учета, которую следует понимать как недостаточность релевантной информации для принятия решений отдельными участниками хозяйственных процессов, которая носит имущественный характер относительно распределения результатов хозяйственной деятельности между пользователями учетно-аналитического обеспечения. Исследованы ключевые аспекты влияния имущественного интереса пользователей на уровень информационной асимметрии. Предложены учетные новации определения стоимости имущества под влиянием современной философии взглядов на сущность и характер угроз и рисков, возникающих в нестабильных транзакционных процессах.

Ключевые слова: информационная асимметрия, учет, системообразующие компоненты, непрерывность деятельности, пользователи.

THE ROLE OF THE SYSTEM CONSTITUENTS OF ACCOUNTING IN ENSURING BUSINESS CONTINUITY

T. Tarasova

The influence of informatisation on the system constituents of accounting has been studied as the main method for overcoming informational asymmetry of entrepreneurial activity. As a result of the conducted investigation, a structural and logical model of interrelation of the accounting system constituents has been offered to help form the informational genotype of the enterprise which defines objective, temporary, structural, organizational and functional characteristics of the system of administration. The classification of informational asymmetry types as for interaction objects has been suggested. The expediency of dividing the informational asymmetry into internal and external has been proved which helps to prevent negative situations and plan steady development of the enterprise. The internal informational asymmetry has been found to be significantly wider than the opportunistic behavior as it does not only embrace the facts of conscious improper use of unequal informational conditions, but also includes distortions appearing in the system of accounting and analytical support as a result of the accounting system imperfection: methodological, methodical, organisational, qualifying, mathematical, technical. A definition of the accounting system informational asymmetry has been offered which implies insufficiency of relevant information for making decisions by individual participants in economic processes. It has material nature as for the distribution

of the economic activity results among the users of the accounting and analytical support. The key aspects of the users' property interest impact on the level of informational asymmetry have been examined. Some accounting innovations have been offered as to the valuation of property under the influence of the modern philosophy of opinions on the essence and nature of threats and risks occurring in unstable transactional processes.

Keywords: information asymmetry, accounting, system constituents, business continuity, users.

Інформаційні процеси в економіці змінили умови ведення бізнесу. Якщо раніше успіх підприємницької діяльності залежав від комбінації класичних чинників виробництва, то сьогодні його визначає сукупність нематеріальних ресурсів фірми, у тому числі інформаційних. Тоді як у традиційній економіці ресурси зменшуються у процесі виробництва, в умовах інформаціології головні ресурси, навпаки, не витрачають, а їх обсяги нарощують у геометричній прогресії, що дозволяє їм вільно поширюватися між суб'єктами господарювання, не втрачаючи своєї вартості. Інформаційні ресурси – єдиний вид активів, що не підлягає амортизації, а витрати на його відтворення практично дорівнюють витратам на формування, утримання та безперервний розвиток системи бухгалтерського обліку. Це, у свою чергу, потребує рекомбінації чинників облікової системи під впливом мінливого соціально-економічного середовища й розроблення облікових механізмів формування корпоративних ресурсів управління.

Облікові процедури доповнюють та змінюють під впливом об'єктивної реальності. Еволюційна концепція, яка визначає розвиток сучасного менеджменту, пояснює побудову системи бухгалтерського обліку та надає підтвердження емерджентності її дисипативних структур. Проте систему бухгалтерського обліку як соціально-економічну систему держави коригує суспільство, вона супроводжується напрацюванням досвіду та традицій бухгалтерської справи за основними системоутворювальними чинниками.

Інформаційну індустрію повністю позбавлено будь-яких стагнаційних тенденцій: кожні два-три роки виникає невідома раніше технологія, яка стимулює пошук нових напрямів бізнес-взаємодії. Інформатизація суспільства і бізнесу сприяла виникненню принципово нових системоутворювальних чинників: розмитість між неформальними та формальними відносинами, високий ступінь невизначеності під час укладання угоди, висока ймовірність опортунізму, складність специфікації прав власності. Специфічний характер таких відносин завжди супроводжує виникнення двосторонньої асиметрії інформації. Такий стан справ потребує відповідних змін і в мові бізнесу, якою є бухгалтерський облік. У цьому контексті об'єктом особливої уваги стає запровадження дієвого механізму подолання інформаційної асиметрії під час задоволення інформаційних інтересів.

Проблеми системоутворювальних компонентів та асиметрія інформації в умовах інформатизації суспільства є предметом досліджень зарубіжних і вітчизняних спеціалістів різних галузей знань: економіки, юриспруденції, інформатики. Визначенням ролі та значення системоутворювальних чинників у системі менеджменту, що тісно пов'язано з теорією постіндустріального суспільства, займалися Глушкар О. І., Сібілев К. С., Федулова І. В. Значний науковий внесок у поглиблення теоретико-методологічних і практичних аспектів визначення інформаційної асиметрії як чинника нестійкості підприємницької структури у фінансовій сфері зробили Дубина М. В., Кравчук Г. В., Лебедева Ю. Н., Пластун О. Л., Солоненко А. А., Симонян Д. Ф., Фавін Р. Найяр.

Але питанням формування обліково-аналітичного забезпечення управління з метою зменшення інформаційної

асиметрії в системі бухгалтерського обліку увагу не приділено. У цьому зв'язку видається доцільним дослідити вплив інформатизації на системоутворювальні компоненти бухгалтерського обліку як єдиного засобу подолання інформаційної асиметрії підприємницької діяльності.

У теорії системного менеджменту системоутворювальні чинники розглядають як сили, що сприяють утворенню системи, які не обумовлюються й не визначаються внутрішньою необхідністю в об'єднанні [1, с. 214]. Системоутворювальний чинник – це ознака, яка об'єднує об'єкти в систему і виконує певні функції. Існування системоутворювального чинника означає припинення неупорядкованості та підтримку рівноваги. Разом із тим, системоутворювальні чинники пов'язано між собою функціональними просторових та часових зв'язків системи. Для облікової системи характерними є всі види організаційних механізмів формування і регулювання системи: кон'югація (об'єднання комплексів), інгресія (входження одного комплексу до іншого і дезінгресія (розпад комплексу) [2, с. 223]. Фактично такий стан справ доводить, що систему бухгалтерського обліку перетворено на проблемно-орієнтовану науку, вона створює міждисциплінарну галузь знань, яка, застосовуючи механізм біфуркації, ініціює процеси реорганізації й удосконалення системи обліку, надаючи їй можливості переходу на якісно новий рівень функціонування. Тому сукупність теоретичних положень, що визначають логіку, структуру та принципи її функціонування доцільно ідентифікувати як системоутворювальні компоненти.

Визначення системоутворювальних компонентів дозволяє формувати інформаційний генотип підприємства, який визначає цільову, часову, структурну, організаційну та функціональну характеристики системи, що можна показати у вигляді моделі комплексу системоутворювальних компонентів бухгалтерського обліку (КСКБО). Цю модель складено із блоків, які охоплюють основні сфери бізнесу на макро- та мікрорівні, що забезпечує системно-цільовий підхід до формування обліково-аналітичного забезпечення управління безперервності діяльності. Тому цільову функцію комплексу системоутворювальних компонентів бухгалтерського обліку спрямовано на запобігання негативним ситуаціям та планування сталого розвитку:

$$\text{КСКБО} = \begin{matrix} \text{ЗК} & \text{КР}; & \text{КС}; & \text{РМ}; & \text{НТП}; & \text{ДР}; & \text{ЗА} \\ & \text{ВК} & \text{ЦС}; & \text{ЧВ}; & \text{ТС}; & \text{ОС}; & \text{ФС}; & \text{ВА} \end{matrix}$$

де ВК – внутрішні компоненти: ЦС – цільова спрямованість; ЧВ – часовий вимір; ТС – технологічна структура; ОС – організаційна структура; ФС – функціональна структура; ВА – внутрішня інформаційна асиметрія;

ЗК – зовнішні компоненти: КР – кон'юнктура ринку; КС – конкурентне середовище; РМ – рівень монополізації в галузі; НТП – науково-технічний прогрес; ДР – державне регулювання; ЗА – зовнішня інформаційна асиметрія.

Виокремлення системоутворювальних компонентів, пов'язаних біфуркаційними зв'язками, дозволяє викрити граничний стан обліково-аналітичного забезпечення, якого гіпотетично може досягти система бухгалтерського обліку під впливом інтеграційних процесів, визначених характером зовнішнього середовища. На думку Солоненко А. А., застосування еволюційного підходу до дослідження облікової системи сприяє визначенню численних чинників впливу на її подальший розвиток та дозволяє побудувати сучасну модель облікової системи, спрямовану на подолання суперечливих тенденцій та нівелювання конфлікту інформаційних інтересів, які неминуче супроводжують ведення бізнесу в сучасному соціально-економічному середовищі [2, с. 224].

Між суб'єктами господарювання і їх соціально-економічним оточенням відбувається добровільна або вимушена безперервна взаємодія. Стійкий інформаційний потік фактично залучає всіх зацікавлених сторін, які мають потреби в інформації про вплив бізнесу на суспільство та якість життя цього суспільства, до суцільної інформаційно-комунікаційної взаємодії. Зацікавленими сторонами є різні сегменти суспільства, що прагнуть досягнення специфічних цілей, спрямованих на зменшення забруднення повітря та води, зберігання корисних копалин, підвищення якості товарів та послуг, забезпечення економічної безпеки, подолання торговельних бар'єрів та безробіття. За цих обставин підприємство розглядають як джерело, що створює цінності для задоволення потреб учасників угод.

Кожна із зацікавлених сторін (користувачів) має власний інформаційний інтерес. Якщо інтереси внутрішніх користувачів є здебільшого подібними (прибутки та матеріальне заохочення), то інтереси зовнішніх користувачів значно відрізняються. Так, одна група користувачів – акціонери і кредитори – надають фінансові ресурси, розраховуючи на фінансовий успіх у формі дивідендів, роялті, відсотків; інша група – фінансові аналітики, збирачі податків, службовці, представники профспілок – переймаються майбутньою фінансовою перспективою суб'єкта господарювання щодо податків та соціального забезпечення. Ще одна група – клієнти – розглядають підприємство як надійне джерело товарів та послуг, виявляючи свої інтереси через предмет угоди.

Задовольняючи інформаційні потреби, бухгалтерський облік виступає єдиним інструментом, що генерує інформаційні ресурси про господарську дійсність, які використовують усі моделі ухвалення управлінських рішень. Система бухгалтерського обліку дозволяє підприємницькій структурі відобразити та оцінювати зовнішній вплив та підтримувати стійкість у нестабільному середовищі. Одночасно неповнота інформації супроводжує всі господарські процеси і впливає на умови функціонування суб'єктів господарювання, створює додаткові транзакційні витрати. Неповнота інформації є фундаментальною проблемою ринкових систем, створюючи підґрунтя для недостовірного оцінювання суттєвих чинників господарської діяльності. Монополіючи володіння інформаційними ресурсами надає власникам переваги використовувати її задля власних потреб, порушуючи тим самим механізм ринкової рівноваги.

Обліково-аналітичне забезпечення як результативний інформаційний продукт формує сферу відносин між його власниками й користувачами. За таких обставин, конфлікт інтересів є неминучим. На думку Кіндрацької Л. М., Петрик О. А., Кутера М. І., конфлікт виникає щодо достовірного і повного розкриття інформації про діяльність підприємства, що використовують для ухвалення управлінських рішень [3, с. 60]. Це дає привід стверджувати, що інформаційні ресурси, що генеруються системою бухгалтерського обліку, відображають, насамперед, інтереси власників і менеджерів, напряму відповідають певній політиці й конкретним методам управління та професійному судженню відповідальних осіб за подання фінансової звітності.

Основним завданням бухгалтерського обліку є створення достатнього обліково-аналітичного забезпечення для задоволення інформаційних потреб користувачів. Але завжди існує проблема інформаційної достатності та асиметрії. Сучасні науковці розглядають питання інформаційної асиметрії через призму відносин окремих економічних суб'єктів на ринках та вбачають у ній виключно загрозу ринковому механізму, фінансовій безпеці та причину неефективності економічної системи загалом [2 – 5]. Інші науковці стверджують, що інформація, яку надано бухгалтерським обліком, зменшує премію за ризик, що потребують інвестори для компенсації втрат від опортуністичних дій менеджерів [6, с. 37]. Такий підхід сприяє отожднюванню поняття "інформаційна асиметрія" та "опортуністична поведінка". Разом із тим питання неоднорідності інформації існує і в системі бухгалтерського обліку, тоді як причини та наслідки її виникнення лишаються поза увагою економічної спільноти. Тому науковим підґрунтям дослідження асиметрії обліково-аналітичної інформації має стати запровадження понятійно-термінологічного апарату та удосконалення класифікації видів асиметрії для цілей бухгалтерського обліку.

У широкому сенсі, асиметрію визначають як невідомість, недослідженість, недорахованість, невимірність або неописаність із усіма ознаками. Петрова О. А. акцентує увагу на економічних ознаках асиметрії, а саме: недостатності відомостей або низькому рівні передбачуваності умови економічної діяльності [7, с. 57]. Тобто автор визнає, що асиметрію пов'язано, насамперед, із ризиком планування та ухвалення рішень. Лебедева Ю. Н. називає головною характеристикою інформаційної асиметрії перевагу будь-якого суб'єкта перед іншим у будь-чому [8, с. 26].

Можна погодитися з науковцями щодо визначення асиметрії інформації основним чинником ризику, який є найважливішою загрозою економічній стійкості підприємства та актуалізує для кожного економічного суб'єкта проблему створення системи управління інформаційною безпекою, заснованою на управлінні інформаційними ризиками [9, с. 43; 10, с. 180].

Деякі науковці вважають, що інформаційна асиметрія виникає під час викривлення на етапах узагальнення інформаційних ресурсів, а саме під час візуалізації в символах і знаках знань про факти господарського життя в первинному обліку та фінансовій звітності, що призводить до омани та фальсифікації [11, с. 90].

У суспільстві існує загальна асиметрія на рівні ресурсного забезпечення, соціальної відповідальності, політичної системи, часового виміру (ретроспективного, поточного, перспективного), ринкової кон'юнктури, технологічного розвитку та інформації. На думку автора, саме інформаційній асиметрії відведено головну роль. Зasadною ознакою у процесі розроблення класифікації асиметрії, за якою доцільно визначити роль та місце інформаційної асиметрії в системі бухгалтерського обліку, є об'єкт взаємодії, що показано на рис. 1.

Рис. 1. Класифікація видів інформаційної асиметрії за об'єктами взаємодії
[Classification of the information asymmetry types for the objects of interaction]

З одного боку, інформаційна асиметрія є продуктом системи бухгалтерського обліку, а з іншого – система бухгалтерського обліку є інструментом її подолання. Такий дуалізм виявляється під час визначення пріоритетів учасників економічних відносин: одні розглядають суб'єкта господарювання з позицій управління фінансово-господарською діяльністю, інші – із позицій ринкового оточення.

На думку Євдокимова В. В., Грицишена Д. О., пріоритетність надання інформації одній групі учасників над іншою створює матеріальну дискримінацію, яка є підґрунтям для інформаційної асиметрії в такій послідовності:

визначення матеріальної зацікавленості кожного учасника господарської діяльності;

установлення інформаційного забезпечення задоволення матеріального інтересу;

з'ясування конфлікту інтересів і його інтерпретації в обліковій інформації [12, с. 34].

Погоджуючись із таким підходом, автор вважає за необхідне розвинути цю наукову теорію з позицій майнового інтересу як основного предмета оцінювання бізнесу за допомогою сучасних стандартів вартості. Дослідження розвитку інформаційної асиметрії з позицій бухгалтерського обліку довело, що вона є однією із властивостей обліково-аналітичного забезпечення і виникає через непоінформованість певних учасників господарських процесів і, у першу чергу, має не лише матеріальний, а виражений майновий характер, який виявляється під час розподілу результатів господарської діяльності. Буквально вираз "майнові інтереси" можна зрозуміти як ризик втрати (загибелі), недостачі або пошкодження певного майна чи ризик відповідальності щодо зобов'язань, які виникають унаслідок спричинення шкоди.

У системі цивільно-правових відносин майновий інтерес визначено як об'єкт страхування та визначення частки майна під час розподілу. Суб'єктами цих відносин виступають юридичні особи та громадяни. Досліджуючи наукову літературу з юриспруденції, на думку автора, найбільш вагомими є праці Янишена В. П., Яковлева В. М., які стверджують, що майновий інтерес продукт волі та свідомості індивіда, виражений у суб'єктивному ставленні до умов життя та потреби, індивідуалізований, пов'язаний із конкретним майновим об'єктом та є інтересом відтворення можливих майнових утрат [4, с. 129]. Янишен В. П. у системі майнового права виділяє суб'єктивний та об'єктивний майновий інтерес [13, с. 42]. Серед визначальних характеристик майнового інтересу Т. Шоха виділяє наявність благ, які можуть бути пошкоджені або втрачені; повноваження власника щодо відтворення цих благ та наявність об'єктивних ризиків [5, с. 84]. У системі управління підприємницької діяльності майнові інтереси суб'єктів відображено в системі корпоративного права, яке є похідним від майнового права взагалі. Але для розроблення механізму подолання інформаційної асиметрії в системі бухгалтерського обліку необхідно майновий інтерес уважати найбільш значущим тому, що саме він є критерієм визначення матеріальних і нематеріальних благ від володіння корпоративними правами, фінансових укладень, засобом реалізації соціальної відповідальності, надання робіт, послуг та товарів. За таких умов бухгалтерський облік виступає в ролі засобу врегулювання інформаційної асиметрії у процесі формування обліково-аналітичного забезпечення управління між усіма учасниками соціально-економічних відносин. Таким чином, автор пропонує інформаційну асиметрію системи

бухгалтерського обліку розуміти як недостатність релевантної інформації щодо ухвалення рішень окремими учасниками господарських процесів, яка має майновий характер щодо розподілу результатів господарської діяльності між користувачами обліково-аналітичного забезпечення. Саме економічний ефект господарської діяльності є найбільшим пріоритетом у процесі відображення в інформаційних запитах користувачів, що виявляються в системі національних рахунків із обох боків будь-якої угоди. Це дозволило виділити внутрішню та зовнішню інформаційну асиметрію обліково-аналітичного забезпечення.

Зовнішню інформаційну асиметрію слід розуміти як невизначеність, природою якої є зовнішні щодо суб'єкта господарювання чинники. Фактично, це асиметрія зовнішньої інформації, вплив системи бухгалтерського обліку на яку є мінімальним. Щодо зовнішньої асиметрії система бухгалтерського обліку виступає в ролі ретроспективного засобу оцінювання обліково-аналітичного забезпечення ухвалених управлінських рішень.

Внутрішня інформаційна асиметрія, навпаки, з одного боку, є продуктом системи бухгалтерського обліку, а з іншого – система бухгалтерського обліку є інструментом її подолання. Зовнішня інформаційна асиметрія є об'єктивною невизначеністю. Внутрішня, навпаки, має суб'єктивний характер, оскільки об'єктивних причин такої невизначеності не існує.

Поява нових сегментів ринку (фондового ринку, інституту банкрутства, страхування, інвестування) спричинила виокремлення нових груп користувачів, конфлікт інтересів яких обумовлено впливом екзогенних (зовнішніх) і ендогенних (внутрішніх) чинників. До низки екзогенних чинників належать: цінова волатильність, суцільна глобалізація ринків, податкова асиметрія, розвиток ІТ-технологій, поширення міжнародних стандартів якості, нестабільне законодавство у сфері фіскальних і грошово-кредитних інструментів, щораз більша конкуренція, зменшення операційних витрат. Ендогенні чинники позиціонують інформаційні інтереси про потреби бізнес-єдиниць у ліквідності ресурсів, зменшення маржі прибутку, наявність ризику, транзакційні витрати, професійний рівень робітників обліково-аналітичної служби, запровадження інструментів бухгалтерського інжинірингу. Із позицій бухгалтерського обліку комплекс управлінських цілей користувачів інформаційних ресурсів сформуовано під впливом екзо- та ендогенних чинників, опортуністичної суб'єктивної поведінки кожної групи учасників і одночасно користувачів інформації під час укладання угод для запобігання прихованим характеристикам, діям або намірам. Такий погляд притаманний прибічникам інституційного підходу, які одночасно наголошують на тому, що інформаційна асиметрія є однією з базових причин виникнення опортуністичної поведінки, яка, у свою чергу, знижує ефективність економічного механізму, призводить до додаткових утрат та ризиків в економічній діяльності. [14 – 17]. Як бачимо, поняття внутрішньої інформаційної асиметрії багатьма науковцями асоціюється з опортуністичною поведінкою.

На думку автора, у системі бухгалтерського обліку ці поняття неможливо ототожнювати. Внутрішня інформаційна асиметрія є значно ширшою, порівняно з опортуністичною поведінкою, оскільки охоплює не лише факти свідомих зловживань неоднаковими інформаційними умовами, а містить також викривлення, які виникають у системі обліково-аналітичного забезпечення внаслідок недосконалості системи бухгалтерського обліку: методологічні, методичні, організаційні, кваліфікаційні, математичні, технічні (рис. 2).

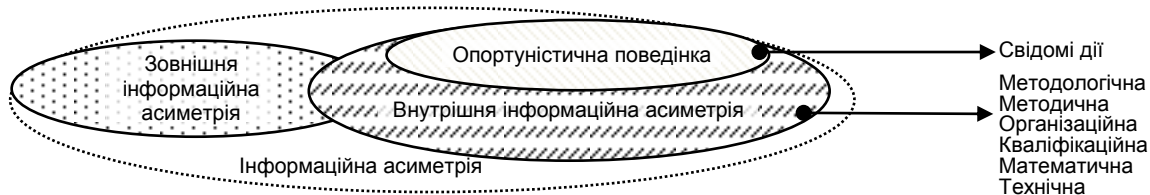

Рис. 2. Місце інформаційної асиметрії в системі обліково-аналітичного забезпечення [The location of the information asymmetry in system of accounting and analytical support]

Конфлікт майнових інтересів користувачів обліково-аналітичного забезпечення виникає через різні управлінські цілі, а той факт, що вони мають відмінну матеріальну зацікавленість, викликає інформаційну асиметрію їх запитів.

Під час дослідження встановлено, що інтерпретація цілей користувачами на основі майнових інтересів потребує застосування певного інструментарію, що дозволяє знизити інформаційні ризики та подолати інформаційну асиметрію. Автор вважає за необхідне застосовувати концепцію ринкової капіталізації суб'єкта господарювання в межах балансового узагальнення та репрезентації об'єктів економічних ресурсів. Такі облікові новації дозволяють визначати вартість майна під впливом нової філософії поглядів на сутність і характер загроз та ризиків, що виникають у мінливих транзакційних процесах, які спонукають до використання адекватної інформації.

Із метою поглиблення наукових напрацювань автор вважає за необхідне в подальших дослідженнях приділити увагу поняттю інформаційної асиметрії циклу та розробити методологічні засади подолання інформаційної асиметрії в системі обліково-аналітичного забезпечення управління суб'єктами господарювання, що перебувають на різних етапах життєвого циклу.

Література: 1. Федулова І. В. Системообразующие факторы инновационного процесса / И. В. Федулова, Т. Л. Мостенская // Современные стратегии инновационного развития : материалы тринадцатых Дружеровских чтений. – М. ; Новочеркасск, 2012. – С. 213–218. 2. Солоненко А. А. Использование эволюционного подхода к изучению учетной системы / А. А. Солоненко // Вестник АГТУ. Сер. : Экономика. – 2010. – № 1. – С. 219–224. 3. Киндрацкая Л. М. Николай Григорьевич Чумаченко – автор внедрения управленческого учета / Л. М. Киндрацкая, Е. А. Петрик, М. И. Кутер // Международный бухгалтерский учет. – 2013. – № 22. – С. 58–64. 4. Яковлев В. Н. Страховые правоотношения в сельском хозяйстве / В. Н. Яковлев. – Кишенев : Штиинца, 1973. – 321 с. 5. Шоха Т. Майновий інтерес як предмет договору екологічного страхування / Т. Шоха // Вісник національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Юридичні науки. – 2011. – № 89. – С. 83–87. 6. Воронова Е. Ю. Бухгалтерский учет и отчетность в решении агентской проблемы корпоративного управления / Е. Ю. Воронова // Вестник МГИМО. – 2011. – № 1. – С. 36–42. 7. Петрова Е. А. Современный информационный рынок : микроэкономический анализ закономерностей формирования и развития / Е. А. Петрова. – М. : Гелиос АРВ, 2004. – 128 с. 8. Лебедева Ю. Н. Теоретические подходы к классификации асимметрии информации как экономического феномена / Ю. Н. Лебедева // Вестник Волгогр. гос. ун-та. Сер. 3 : Экон. Экол. – 2011. – № 1 (18). – С. 25–30. 9. Симонян Д. Ф. Асимметрия информации как фактор неустойчивости предпринимательской структуры / Д. Ф. Симонян // Наука и образование: хозяйство и экономика; предпринимательство; наука и управление. – 2012. – № 7 (26). – С. 42–46. 10. Кравчук Г. В. Інформаційна асиметрія в фінансовій сфері як сучасна загроза фінансовій безпеці держави / Г. В. Кравчук, О. Л. Пластун, М. В. Дубина // Науковий вісник ЧДДЕУ. Сер. : Фінанси. Банківська справа. – 2012. – № 4 (16). – С. 178–185. 11. Ефименков В. И. Бухгалтерский учет как важнейшая информационная система в условиях глобализации / В. И. Ефименков, О. А. Воробьева // Экономика региона. – 2006. – № 2. – С. 88–95. 12. Евдокимов В. В. Конфликт интересов пользователей бухгалтерской информации: исламский опыт урегулирования / В. В. Евдокимов, Д. А. Грицишен // Международный бухгалтерский учет. – 2010. – № 2. – С. 32–43. 13. Янишен В. П. Майновий інтерес як предмет договору страхування / В. П. Янишен // Проблеми законності : акад. зб. наук. пр. ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого". – Х. : Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", 2012. – Вип. 120. – С. 42–50. 14. Пластун О. Л. Інформаційна асиметрія як основа опортуністичної поведінки економічних суб'єктів [Електронний ресурс] / О. Л. Пластун. – Режим доступу : http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9939/1/plastun_dspace.pdf. 15. Жук В. Н.

Основы институциональной теории бухгалтерского учета : монография / В. Н. Жук. – К. : Аграрная наука, 2013. – 408 с. 16. Кірейцев Г. Г. Розвиток бухгалтерського обліку : теорія, професія, міжпредметні зв'язки : монографія / Г. Г. Кірейцев. – Житомир : ЖДТУ, 2007. – 236 с. 17. Praveen R. Nayyar. Information asymmetries: a source of competitive advantage for diversified service firms / Phaveen R. Nayyar // Strategic Management Journal. – 1990. – Vol. II. – P. 513–519. 18. Пушкарь А. И. Методический подход к оценке качества информационных работ на предприятии / А. И. Пушкарь, К. С. Сибилев // Экономика розвитку. – 2011. – № 3 (59). – С. 67–74.

References: 1. Fedulova I. V. *Sistemoobrazuyushchie faktory innovatsionnogo protsessa* [System factors of the innovation process] / I. V. Fedulova, T. L. Mostenskaya // *Sovremennyye strategii innovatsionnogo razvitiya : materialy trindatsykh Drukerovskikh chteniy*. – M. ; Novocherkassk, 2012. – P. 213–218. 2. Solonenko A. A. *Ispolzovanie evolyutsionnogo podkhoda k izucheniyu uchetsnoy sistemy* [An evolutionary approach to the accounting system study] / A. A. Solonenko // *Vestnik AGTU. Ser. : Ekonomika*. – 2010. – No 1. – P. 219–224. 3. Kindratskaya L. M. *Nikolay Grigorevich Chumachenko – avtor vnedreniya upravlencheskogo ucheta* [Nicholas G. Chumachenko, the author of the management accounting implementation] / L. M. Kindratskaya, E. A. Petrik, M. I. Kuter // *Mezhdunarodnyy bukhgalterskiy uchets*. – 2013. – No. 22. – P. 58–64. 4. Yakovlev V. N. *Strakhovye pravootnosheniya v selskom khozyaystve* [Insurance law in agriculture] / V. N. Yakovlev. – Kishenev : Shtiintsya, 1973. – 321 p. 5. Shokha T. *Mainoviy interes yak predmet dohovoru ekolohichnoho strakhuvannia* [Property interest as a subject of environmental insurance contract] / T. Shokha // *Visnyk natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenko. Seriya: Yurydychni nauky*. – 2011. – No. 89. – P. 83–87. 6. Voronova E. Yu. *Bukhgalterskiy uchets i oichetnost v reshenii agentskoy problemy korporativnogo upravleniya* [Accounting and reporting in solving the corporate governance problem] / E. Yu. Voronova // *Vestnik MGIMO*. – 2011. – No. 1. – P. 36–42. 7. Petrova E. A. *Sovremennyy informatsionnyy rynek: mikroekonomicheskiy analiz zakononomostey formirovaniya i razvitiya* [The modern information market: microeconomic analysis of formation and development trends] / E. A. Petrova. – M. : Gelios ARV, 2004. – 128 p. 8. Lebedeva Yu. N. *Teoreticheskiye podkhody k klassifikatsii asimmetrii informatsii kak ekonomicheskogo fenomena* [Theoretical approaches to the classification of information asymmetry as an economic phenomena] / Yu. N. Lebedeva // *Vestnik Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta. Ser. 3 : Ekon. Ekol.* – 2011. – No. 1 (18). – P. 25–30. 9. Simonyan D. F. *Asimmetriya informatsii kak faktor neustoychivosti predprinimatelskoy struktury* [Information asymmetry as a factor of the enterprise structure instability] / D. F. Simonyan // *Nauka i obrazovanie: khozyaystvo i ekonomika; predprinimatelstvo; nauka i upravlenie*. – 2012. – No. 7 (26). – P. 42–46. 10. Kravchuk H. V. *Informatsiina asymetriia v finansovii sferi yak suchasna zahroza finansovii bezpetsi derzhavy* [Information asymmetry in the financial sector as a modern threat to the State's financial security] / H. V. Kravchuk, O. L. Plastun, M. V. Dubyna // *Naukovyi visnyk ChDIEU. Ser. : Finansy. Bankivska sprava*. – 2012. – No 4. (16). – P. 178–185. 11. Efimenkov V. I. *Bukhgalterskiy uchets kak vazhneyshaya informatsionnaya sistema v usloviyakh globalizatsii* [Accounting as the most important information system in the context of globalization] / V. I. Efimenkov, O. A. Vorobeva // *Ekonomika regiona*. – 2006. – No. 2. – P. 88–95. 12. Evdokimov V. V. *Konflikt interesov polzovateley bukhgalterskoy informatsii: islamskiy opyt uregulirovaniya* [Conflict of accounting information users' interests: Islamic experience of settlement] / V. V. Evdokimov, D. A. Gritsishen // *Mezhdunarodnyy bukhgalterskiy uchets*. – 2010. – No. 2. – P. 32–43. 13. Yanyshen V. P. *Mainoviy interes yak predmet dohovoru strakhuvannia* [A property interest as a subject of the insurance contract] / V. P. Yanyshen // *Problemy zakonnosti : akad. zb. nauk. pr. ; Nats. un-t "Yuryd. akad. Ukrainy im. Ya. Mudroho"*. – Kh. : Nats. un-t "Yuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho", 2012. – Issue 120. – P. 42–50. 14. Plastun O. L. *Informatsiina asymetriia yak osnova oportunistychnoi povedinky ekonomichnykh subiektiv* [Information asymmetry as a basis of economic agents' opportunistic behavior]

[Electronic resource] / O. L. Plastun. – Access mode : http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9939/1/plastun_dspace.pdf.
15. Zhuk V. N. *Osnovy institutsionalnoy teorii bukhgalterskogo ucheta : monografiya* [Fundamentals of the accounting institutional theory : monograph] / V. N. Zhuk. – К. : Agrarnaya nauka, 2013. – 408 p.
16. Kireitsev H. H. *Rozvytok bukhgalterskoho obliku : teoriia, profesii, mizhpredmetni zviazky : monografiia* [Accounting development: theory, profession, interdisciplinary communications : monograph] / H. H. Kireitsev. – Zhytomyr : ZhDTU, 2007. – 236 p.
17. R. Nayyar Praveen. Information asymmetries: a source of competitive advantage for diversified service firms / Praveen R. Nayyar // *Strategic Management Journal*. – 1990. – Vol. II. – P. 513–519.
18. Pushkar A. I. *Metodicheskii podkhod k otsenke kachestva informatsionnykh rabot na predpriyatii* [The methodical approach to the assessment of the quality of information work at the enterprise] / A. I. Pushkar, K. S. Sibilev // *Ekonomika rozvytku*. – 2011. – No. 3 (59). – P. 67–74.

Інформація про автора

Тарасова Тетяна Олексіївна – канд. екон. наук, докторант, доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Харківського державного університету харчування та торгівлі

(вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051, e-mail: tarasovatatina@mail.ru).

Інформація об авторе

Тарасова Татьяна Алексеевна – канд. екон. наук, докторант, доцент кафедри бухгалтерського учета и аудита Харьковского государственного университета питания и торговли (ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051, e-mail: tarasovatatina@mail.ru).

Information about the author

T. Tarasova – PhD in Economics, doctoral student, Associate Professor of the Accounting and Auditing Department of Kharkiv State University of Food Technology and Trade (333 Klochkivska St., Kharkiv, Ukraine, 61051, e-mail: tarasovatatina@mail.ru).

*Стаття надійшла до ред.
03.08.2015 р.*

УДК 338.45:663.4

JEL Classification: B41; M21; M29

THE TERNARY ANALYTIC SYSTEM FOR DECISION-MAKING

O. Oleksiuk

The findings of the research on the new approach to decision-making in the current business environment have been presented. The study has been focused on the techniques of the business performance evaluation and developing a decision support analytical system. Nowadays the key factors of business success have changed and the management tools have to change with a view to taking into the account the intellectual part of the value of goods or information costs. Additionally, the investors and managers have to take into consideration new types of business organizations, shadow financial transfers and cross-industrial economic relations. The new approach bases on the non-categorical (ternary) analytical estimation of socio-economic results which makes it possible to tackle intangible corporate assets, time and traditional financial indicators as the equivalent components for decision-making. The study has contributed to the development of the economic calculation by introducing a socio-related analytic system. The research methods included the barycentric algebra, the data envelopment analysis (DEA), the cost benefit analysis, the econometric modelling and the traditional financial diagnostics. These quantitative methods were supported by qualitative techniques such as expert survey and benchmarking. The prospective research results will be useful for improving the decision-making, developing managerial applications and business performance management. The study aims to provide recommendations on the improvement of the business climate in Asia and CIS countries.

Keywords: performance, efficiency, decision-making, ternary analysis, economic results, barycentric estimation.